

1.6 Особливості оподаткування та обліку виплат до недержавних пенсійних фондів

Кожна людина, іноді, може задавати питання: якщо, я буду на пенсії, чи достатньо мені буде виплат, які держава сплачує пенсіонерам, чи потрібно приділяти увагу альтернативним джерелам доходу? Проблемами створення різних систем соціального страхування та функціонування недержавних пенсійних фондів (НПФ) приділяли різні науковці, серед яких О.Г. Кириленко, Г.І. Козак, Н. Б. Татарин, Г.І. Соколовська, К.П. Штепенко, А. В. Федоренко та ін. При створенні власної системи пенсійного забезпечення доцільно вивчати досвід Міжнародної федерації адміністраторів пенсійних фондів (FIAP). В Європейських країнах накопичувальні пенсійні фонди є потужним інвестиційним ресурсом економіки. Вони впливають на розвиток фінансових ринків та створюють стабільну форму соціального страхування населення. Тому, вивчає досвід Європейських країн, доцільно визначити пріоритети створення і функціонування НПФ в Україні. Крім цього недостатньо із учені питання, щодо доцільності страхування вкладів в НПФ та відображення витрат на окремих аналітичних рахунках.

Соціальне страхування формується в різних країнах, та має особливості функціонування, та поняття пенсії існує протягом століть. У всіх країнах існують різні відмінності в турботі про пенсіонерів та застосовуються за законодавчому рівні ціла система законів, інструкцій та стандартів, які застосовують створення та поєднання основних типів пенсійних систем (рис. 1).

Формування власної системи кожної країни, а саме пенсійного забезпечення найбільш частіше ґрунтується на поєднанні двох систем. Для створення власної системи соціального захисту та пенсійного забезпеченні кожна країна застосовує солідарну та накопичувальні системи. Україна формує власну систему соціального страхування та захисту, яка знаходиться в процесі розбудови, тому доцільно використовувати досвід країн ЄС.

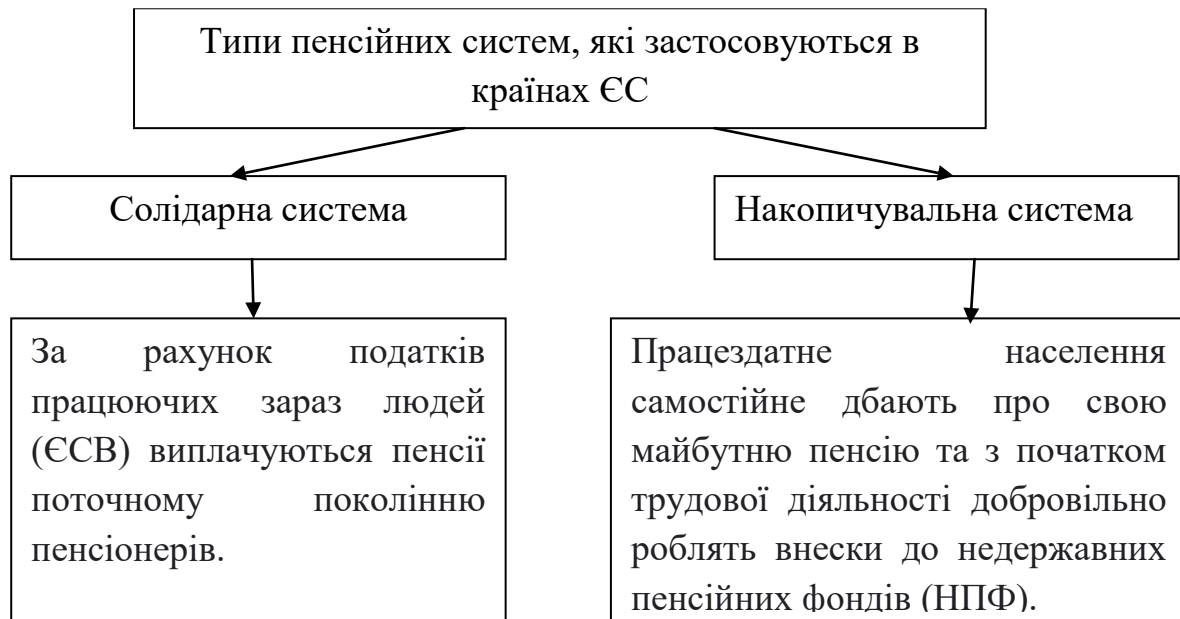

Рис.1. Типи пенсійних систем в країнах Європейського Союзу

Для прозорості, ефективної системи функціонування адміністраторів недержавних пенсійних фондів України була утворена у 2006 р. Українська асоціація адміністраторів пенсійних фондів (УААПФ). Дана організація є саморегулювальною організацією, має визначні результати роботи у напрямках розбудови прозорого надійного ринку накопичувального пенсійного забезпечення в Україні, запровадження європейських стандартів професійної діяльності, впровадження найсучасніших світових технологій з адміністрування накопичувальних пенсійних фондів, захисту прав споживачів фінансових послуг, поширення фінансової грамотності серед населення [46].

Голова Ради Української асоціації адміністраторів пенсійних фондів Олена Сотскова зазначила «що сьогодні Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» передбачається поєднання функцій з адміністрування та управління активами в одній компанії, але це несе за собою ризики для недержавного пенсійного фонду, який обслуговує така компанія.

Як показує досвід роботи системи недержавного пенсійного забезпечення за майже 17 років, проблеми траплялись саме в тих НПФ, які обслуговували компанії з двома ліцензіями. Тому що там відсутній контроль за діяльністю НПФ між адміністратором та компанією з управління активами. Й зараз, якщо не має

METHODS OF IMPROVING THE ECONOMY, TOURISM AND MANAGEMENT

можливості внести зміни до профільного закону, потрібно хоча б у нормативному документі НКЦПФР чітко розділити функції з адміністрування та управління активами у межах однієї компанії» [47] Але роботодавці, які знаходяться на загальній системі оподаткування повинні розуміти, що вся сума внесків на недержавне пенсійне забезпечення працівників є витратами і в повному обсязі враховуються роботодавцем при визначенні фінансового результату до оподаткування (табл. 1). Дані виплати підприємства на користь своїх працівників як внески до НПФ слід відносити до програм з визначеним внеском.

Таблиця 1

Оподаткування податком на прибуток при сплаті до НПФ*

Алгоритм визначення	Нормативні документи, які регламентують
Для роботодавця, що є платником податку на прибуток, вся сума внесків на недержавне пенсійне забезпечення працівників є витратами і в повному обсязі враховуються роботодавцем при визначенні фінансового результату до оподаткування.	1. Згідно з підпунктом 14.1.160 ПКУ пенсійний внесок – це кошти, внесені до НПФ, страхової організації або на пенсійний депозитний рахунок до банківської установи у межах недержавного пенсійного забезпечення чи сплачені до НПФ. 2. Згідно з п. 14 НП(С)БО 26 «Виплати працівникам», нарахована сума внесків визнається поточним зобов'язанням у періоді, протягом якого працівники виконували роботу. 3. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», визначає, що витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. 4. МСБО 19 «Виплати працівникам» п. 5, вказано, якщо працівник надав послуги суб'єктові господарювання протягом періоду, то суб'єктові господарювання слід визнати внески, що підлягають сплаті до програми з визначеним внеском в обмін на цю послугу як витрати, якщо інший МСФЗ не вимагає або не дозволяє включення виплат у собівартість активу. 5. Фінансовий результат до оподаткування в бухгалтерському обліку формується шляхом визначення різниці між доходами та витратами підприємства. Згідно з 134.1.1 ПКУ об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до НП(С)БО або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього Кодексу.

* Згруповано на підставі [48]

METHODS OF IMPROVING THE ECONOMY, TOURISM AND MANAGEMENT

Працівники облікового апарату роботодавців мають роз'яснювати та розуміти, що, внески, сплачені роботодавцем на користь працівника за договором недержавного пенсійного забезпечення, не є базою нарахування єдиного внеску та підставі нормативних документів, роз'яснень Державної податкової служби (табл. 2).

Таблиця 2

Оподаткування ЄСВ при сплаті до НПФ*

Алгоритм визначення	Нормативні документи, які регламентують
Сума внесків роботодавця згідно з договорами пенсійного страхування (забезпечення) працівників і членів їхніх сімей відповідно не включається до фонду оплати праці і відповідно не є об'єктом для нарахування ЄСВ.	1. Лист ДФСУ від 12.05.2016 р. № 10396/6/99-99-13-02-03-14 Правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску, умови та порядок нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку, визначає Закон України від 08 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі - Закон № 2464). Пунктом 1 ст. 7 Закону № 2464 передбачено, що базою нарахування єдиного внеску для роботодавців є сума нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, 2. Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР «Про оплату праці». Економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників регулюються ЗУ № 108 та іншими законодавчими та нормативними актами, у тому числі розробленими відповідно до Кодексу законів про працю та, Інструкцією зі статистики заробітної плати, затвердженою наказом Держкомстату України від 13.01.2004 № 5. 3. Інструкції № 5 п. 2.3 визначено види виплат, які включаються до складу інших заохочувальних та компенсаційних виплат, зокрема витрати в розмірі страхових внесків підприємств (п. 3.5 Інструкції № 5) на користь працівників, пов'язаних з добровільним страхуванням (особистим, страхуванням майна). Указані суми включаються до ФОПв тому місяці, коли провадяться перерахунки страховій компанії (пп. 2.3.4 п. 2 Інструкції № 5). 4. Постановою КМУ від 22 грудня 2010 року № 1170 затверджено Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується ЄСВ, відповідно до п. 2 розділу II якого платіж згідно з договорами добровільного медичного та пенсійного страхування працівників і членів їх сімей не є базою нарахування єдиного внеску.

* Згруповано на підставі [48]

В табл. 3. згрупована інформація, щодо оподаткування ПДФО та військовим збором виплат до НПФ.

Таблиця 3.

- Оподаткування ПДФО та військового збору при сплаті до Недержавних
пенсійних фондів [48]

Алгоритм визначення	Нормативні документи, які регламентують
1. Не обкладається ПДФО сума платежів на недержавне пенсійне забезпечення, сплачена роботодавцем на користь найманого працівника в межах 15% нарахованої застрахованому працівникові заробітної плати за кожний звітний податковий місяць, за який сплачується пенсійний внесок, але не більш як 2,5 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, у розрахунку на місяць. 2. Сума, що перевищує цю межу, є об'єктом оподаткування в загальному порядку. Сума, з якої утримується ПДФО (18%), обкладається також військовим збором (1,5%).	1. ПКУ ст. 164 Податкового кодексу України до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включається сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до закону, страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), у т.ч., за договорами добровільного медичного страхування та за договором страхування додаткової пенсії, внесків на пенсійні вклади, внесків до фонду банківського управління, сплачена будь-якою особою - резидентом за платника податку чи на його користь, крім сум, що сплачуються: а) особою-резидентом, що визначається вигодонабувачем (бенефіціаром) за такими договорами; б) одним із членів сім'ї першого ступеня споріднення платника податку; в) роботодавцем-резидентом за свій рахунок за договорами недержавного пенсійного забезпечення платника податку, якщо така сума не перевищує 15 відс. нарахованої цим роботодавцем суми заробітної плати платнику податку протягом кожного звітного податкового місяця, за який сплачується пенсійний внесок, внесків до фондів банківського управління, але не більш як 2,5 розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, у розрахунку за місяць за сукупністю таких внесків. Що стосується суми перевищення, то її з урахуванням «натурального» коефіцієнта включають до оподатковуваного доходу такого працівника. У Податковому розрахунку № 1ДФ неоподатковувану суму (її частину) пенсійних внесків (страхових внесків, пенсійних вкладів), що сплачуються в межах недержавного пенсійного забезпечення відображають з ознакою доходу «125», а оподатковувану ПДФО - з ознакою доходу «124». 2. ПКУ с. 163. ставка військового збору становить 1,5 відсотків від об'єкта оподаткування збором за доходами, визначеними. Разом з тим, п.п.1.7 п.161 підрозділу 10 розділу XX Кодексу звільнено від оподаткування військовим збором доходи, що згідно з розділом IV цього Кодексу не включаються до загального оподатковуваного доходу фізичних осіб (не підлягають оподаткуванню, оподатковуються за нульовою ставкою).

Застосовуються наступні податкові пільги для роботодавців: пенсійні внески на користь працівників відносяться до витрат: пенсійні внески не відносяться до фонду оплати праці – не потрібно сплачувати єдиний соціальний внесок; пенсійні внески звільнені від ПДФО (якщо не перевищують 15% від

офіційної зарплати працівника та 2,5 мінімальних заробітних плат).

Таблиця 4

Перелік податкових пільги для фізичних осіб при здійсненні платежів в НПФ
України [49]

Вид доходів	Оподаткування	Особливості застосування
Внески та інвестиційний дохід	Не оподатковуються	У період накопичення є можливість скористатися <i>податковою знижкою</i> та повернути сплачений ПДФО (18%) з суми внесків за попередній рік. Податкова знижка може застосовуватися до суми внесків, що не перевищує нарахованої за цій рік заробітної плати та не більша за 38136 грн. (при розрахунку знижки за 2021 р.).
Виплати та пільги	Оподатковуються ПДФО та військовий збір	1.Виплати на визначений строк 60% виплати оподатковується . ПДФО (18%); Зараз сплачується військовий збір – 1,5% 2. Одноразова пенсійна виплата. 100% виплати оподатковується ПДФО (18%) Утримується військовий збір – 1,5% 3 пільги: не сплачують податки: учасники, старші за 70 років, особи з інвалідністю І групи, спадкоємці (І ступень споріднення), неповнолітні учасники

В кінці 2021 р (20.12.2021 р.) були внесені зміни до Податкового кодексу України (закон 1946-IX від 14.12.2021), які були направлені на стимулювання розвитку цифрової економіки, та оподаткування в недержавні пенсійні фонди. Даним нормативним документом змінена процедура врегулювання сплати внесків до НПФ для ФОП, самозайнятих осіб, спеціалістів ІТ сфери. Тому в Україні, роботодавець-резидент може вносити у НПФ внески для свого працівника до 30% заробітної плати протягом місяця, які будуть направлені та з акумульовані на окремому пенсійному рахунку та при цьому дані суми не будуть оподатковуватися ПДФО (18%) та військовим збором (1,5%).

Як зазначила Голова Ради Української асоціації адміністраторів пенсійних фондів Олена Сотскова: «Збільшення податкових стимулів для впровадження пенсійних програм на підприємстві – це найкращий шлях задля підтримання соціальної відповідальності роботодавця. Зазначені зміни поки що стосуються

осіб, які будуть надавати ІТ послуги резидентам «Дія City». Але, я впевнена, що це стане добрим прецедентом й для врегулювання питання сплати пенсійних внесків до НПФ всіх ФОПів без виключення» [50].

Основні кореспонденції, які відображають облік до НПФ можливо узагальнити, та рекомендувати наступним чином (табл. 5).

Таблиця 5

Основні кореспонденції по нарахуванню виплат до НПФ

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1.	Нарахована працівникові заробітна плата	23,91,92	661	20000
2.	Утримано ПДФО (20000 грн x 18%)	661	641	3600
3.	Утримано військовий збір (20000 грн x 1,5%)	661	642	300
4.	Нараховано ЄСВ (20000x22%)	23,91,92	651	4400
5.	Віднесені на витрати суми внесків на недержавне пенсійне забезпечення	94	654	1000
6.	Сплачена на недержавне пенсійне забезпечення	654	311	1000

Державний реєстр фінансових установ станом на 30.09.2021 містить інформацію про 63 недержавних пенсійних фондів (НПФ) серед яких 40 зареєстровано в м. Київ, в областях України, лише зареєстровано 18 НПФ. Здійснюють процедури адміністрування - 19 адміністраторів НПФ.

Станом на 30.09.2021 пенсійні контракти укладено з юридичними особами 2,1 тисячі, або 2,4% та фізичними особами – 84,0 тисячі, або 97,6%. При цьому кількість вкладників збільшилася на 7,2 тис. (9,1%) порівняно з аналогічним періодом. Слід зауважити, що аналіз вікових груп вкладників в НПФ, складали: особи віком від 25 до 50 років складали 53,6%, від 50 до 60 років (25,2%), старше 60 років (20,5%) а вікової групи до 25 років лише 0,7%.

Можливо для підприємств доцільно в робочому плані рахунків передбачити окремий субрахунок 656 «Розрахунки з недержавними пенсійними фондами» та обов’язково прописати в Наказі про облікову політику. Згруповано переваги виплат до НПФ для роботодавців (рис. 1) та для працівників (рис. 2.).

METHODS OF IMPROVING THE ECONOMY, TOURISM AND MANAGEMENT

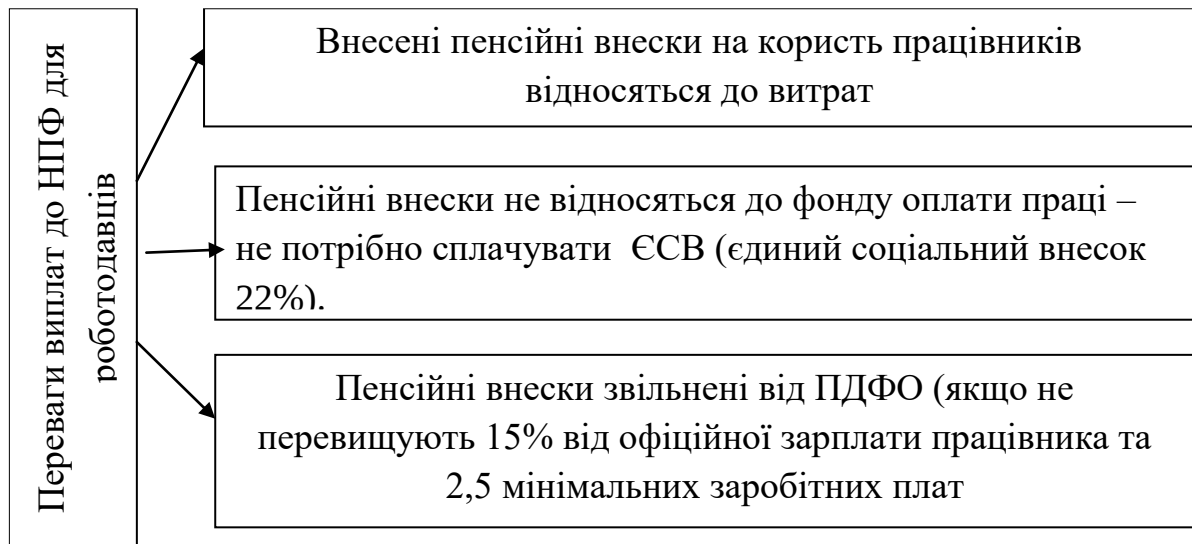

Рис.2. Переваги для роботодавців при здійсненні виплат до недержавних пенсійних фондів

При визначенні напрямів інвестування зібраних коштів НПФ формували свій портфель для максимального захисту грошових коштів, їх збереження від інфляційних процесів та наростити власний капітал. Основними напрямками інвестування були направлені кошти 46,3% - в державні цінні папери, 35,0% зберігалося на рахунках у банках, грошові кошти на рахунках у банках (інвестованих активів), 9,7% було направлено на придбання облігацій підприємств, 3,1% коштів направлено в об'єкти нерухомості.

Основними перевагами для роботодавців при здійсненні виплат до НПФ є: здійснені виплати відносяться до витрат поточного періоду (рах. 23,94,92), при цьому вона не відносяться до фонду оплати праці та відповідно на них не потрібно нараховувати та сплачувати ЄСВ (22%). Дані внески звільнені від ПДФО (якщо не перевищують 15% від офіційної зарплати працівника та 2,5 мінімальних заробітних плат).

Для більшого контролювання потрібно кваліфіковані кадри, або створення окремої структури в Національній комісії з цінних паперів та фондовому ринку (НКЦПФР), яка б виконувала функції професійного регулятора. Для більш гарантованості виплат доцільно створити державний Фонд гарантування вкладів за пенсійними накопиченнями, що значно підвищить рівень довіри у населення

та захист власних пенсійних накопичень.

Рис.3.Перелік переваг для здійснення виплат в недержавні пенсійні фонди для працівників

Крім цього недержавні пенсійні фонди, повинні на своїх офіційних сайтах публікувати щорічні аудиторські звіти для ознайомлення. Тоді буде можливість у вкладників проаналізувати їх, можливо перевести кошти в інший НПФ.

Таким чином за рахунок розвитку НПФ, добровільних внесків люди зрозуміють необхідність накопичувати на альтернативну пенсію, підвищать свій добробут в пенсійному віці та будуть фінансово грамотними та незалежними від державних виплат.

Крім цього потрібно розуміти і пріоритети для кожного працівника:

отримання додаткової недержавної пенсії та одноразової виплати (161040 грн.); кожен учасник внесків до НПФ може самостійно визначає свій пенсійний вік (але не раніше 10 років до офіційного; також існує можливість переведення пенсійних накопичень в інший фонд нашої країни, або в інших країнах світу. Дані пенсійні виплати підлягають пільговому оподаткуванню та можуть бути передані у спадок.

Рекомендовано для виплат в недержавні пенсійні фонди застосовувати рахунок 656 Розрахунки з недержавними пенсійними фондами» та обов'язково прописати в Наказі про облікову політику кожного підприємства. Для більш гарантованості виплат доцільно створити державний Фонд гарантування вкладів за пенсійними накопиченнями, що значно підвищить рівень довіри у населення.